

koristoljublja", a da takve zločine vrše "stranci, ili Srbi, koji su odrasli pod stranim uticajem", pa "Srbin, koji je rođen i odgajen pod uticajem srpskih običaja i zakona, ne može da vrši nečovečna dela za materijalne interese" (Vasiljević, 1886).

Pišući sasvim patriotsku istoriju, a želeći da objasni i njene mračne strane, i Srećković je imao univerzalan odgovor – strane uticaje. Razmatrajući Nemanjinu borbu protiv bogumila tvrdio je da su spaljivanje knjiga i sečenje jezika nove kazne, "do toga vremena ne poznate u srpskome narodu, pozajmljene od Grka". I propast države objašnjavao je slično: "Dok su naši kraljevi živeli narodnim životom, njina je država rasla i napredovala. Kako su usvojili tuđe običaje, otpočne se nenarodni život i svrši se propašću carevine. Naša vlastela ugledala se ili na plemstvo talijansko ili na činovničku pokvarenu aristokraciju vizantisku. Tim ona unese u narod kvarež". Žalio je što se "plemstvo sladilo malvasijom, nosilo venedičko odelo i doteralo dotlen, da mu je sve srpsko bilo prosto i neotesano, a tuđinsko na ponos i diku"; što "ohuži se dahom vizantinizma i venedičanstva", pa umesto patriotizma "pretegne samoživstvo" (Srećković, 1888).

Verovatno je zbog straha od stranih uticaja Spiridon Gopčević zaključio kako sudbine naroda zavise od njihovog zemljopisnog položaja i pretpostavio da bi srpski narod da je "od vjkada živeo na kakvom ostvru, kao britanski, to bi on danas po svoj prilici bio isto onako kulturan, bogat i slobodan, kao i onaj, a pored toga ne onako netrezen i od aristokracije gnjavljen" (Gopčević, 1890). Nušić je verovao da je "naravstvenost" jaka srpska osobina, ali da "tuđi narodi svojim često razvratnim primerima, osetno utiču i na tu krasnu osobinu" (Nušić, 1903). Ivanić je objašnjavao da od Šare i Skopske Crne Gore, na sever i zapad, nema ni jedne bugarske škole, "sve je čist, neokužen srpski živalj" (Ivanić, 1903). Cvijić je, pak, pretpostavljao autentičnost stranim uticajima, tvrdeći da je srpski narod pokazao velike organizatorske sposobnosti stvarajući svoju državu "ne tuđom pomoći i kao imitaciju i kopiju, već iz sebe i na svojim narodnim osnovama, primajući sa strane samo ono i onoliko koliko se slaže s njegovim narodnim duhom" (Cvijić, 1914). Bilo je i autora koji su verovali da se samo svežinom "srpskoga življa i jačinom narodnoga karaktera može objasniti ta ipak srećna činjenica, da se naše pleme nije utopilo u razvratu" pod uticajem vizantinizma, već je "imalo dovoljno otporne snage, te se održalo (Nešić, 1919).

Posle stvaranja Jugoslavije, uz svu glorifikaciju srpsko-hrvatskog bratstva, upravo se na planu "autentičnosti", odnosno "imitatorstva", prepoznavao ideal ovog krila srpskih intelektualaca, uz implicitnu sumnju u "zapadno" krilo "troimenog naroda". Tako je Cvijić, verujući da je "srpsko-hrvatski narod znatne darovitosti, i da bi on, ujedinjen, kao celina od deset milijuna, mogao uneti novih elemenata u svetsku kulturu", pisao da "valja osobito zapadne delove srpsko-hrvatskog naroda čuvati od rđavnih tuđinskih uticaja, i u njemu negovati ono što je specifično, samosvojno", "razvijati misli o pravom (ne uskom, separatističnom, i polutuđinskom) narodnom idealu". Na taj način, smatra on, "nećemo da postanemo zakrčljao i učmao narod, prožet relativno slabom i poglavito imitatorskom kulturom panonskoga basena i susednih oblasti, budžački narod u Evropi" (Cvijić, 1911). Slično je mislio i Predrag Mitrinović koji je, analizirajući jugoslovensku kulturnu zajednicu i tražeći stvaranje "idealnog nacionalnog tipa", verovao da "moramo oljuštiti veštačku ljusku importirane ugladenosti i uljudbe, moramo odstraniti majmunski imitirane tuđe ustanove" i "moramo baciti svoju pozajmljenu rekvizitu pod kojom se ulagujemo zapadu da 'uđemo u kolo kulturnih naroda'". Zaključivao je da tek onda "kada sa sebe skinemo obrazinu lažne kulturnosti mi ćemo u sirovosti našeg nacionalnog tipa naći one velike vrline od kojih ćemo učiniti kulturne vrednosti". Uviđajući da mu se može prigovoriti da zahteva povratak preživlom, tvrdio je da se "narod instinktivno vraćao svome iskonskom načinu i organizaciji života". Tražio je povratak prekinutom kontinuitetu jer "mi smo do sada uvek orali svoju njivu tuđim plugom, moramo početi oranje svojim – pa makar za početak i ralicim" (Mitrinović, 1924).

Govoreći samo o pozitivnim osobinama Južnih Slovena u centralnim oblastima zemlje, Erdeljanović je pisao da "što se ide dalje od ovog etničkog centra južnoslovenskog ka severozapadu i ka istoku i jugoistoku, sve se jasnije zapaža slabljenje ovih tako jasno istaknutih osobina". Uzrok su tome, po njemu, "nesumnjivo raznovrsni kulturni uticaji sa strane, ali u mnogome i mešavina sa tuđim etničkim elementima" (Erdeljanović, 1925). U isto vreme, Čedomil Mitrinović se pitao "da li nam je uspelo da sačuvamo naše rasne osobine, i koliko u nama ima tuđih primesa", verujući da je došlo vreme da se "kristališe ono, što nam je još ostalo sačuvano" (Mitrinović, 1926).

Strah od stranih, posebno zapadnih uticaja, najbolje je izrazio Velmar Janković, po kojem je Srbin svoj i po tome što "nije bio Evropljanin", jer Evropa je duboko bolesna i Srbi moraju da se čuvaju "njene zaraze" (Velmar Janković, 1938). Slobodan Drašković je lamentirao što u Kraljevini Jugoslaviji, "kao kad kaverne osvajaju zdrava pluća, nad sve srpske zemlje bez razlike udarene su senke (najblaže rečeno) tuđinštine" (Drašković, 1947). Pred Drugi svetski rat on je pisao da "ne izdaje Srbija svoje sinove", već su "Srbi izdali Srbiju" jer su se "odrekli svojih svetinja i prigrlili tuđe ideale", predviđajući ipak da "prava Srbija i pravi Srbi počinju da dolaze k sebi" (D.M.Si tako dalje. 1939).

GRADOVI.

U sklopu analize kvarenja naroda posebno mesto imali su gradovi, koji nisu odgovarali autentičnom idealu i koji su, suprotstavljeni izvorom seoskom narodnom čoveku, a budući po definiciji kulturno i etnički heterogeni, smatrani primarnim ishodištem elemenata kvarenja nacije. Ako imamo u vidu da su gradovi mesta napretka društva, budući da ih odlikuje raznovrsnost i multikulturalnost (Vujović, 1997), postaje jasniji odijum prema gradu generalno u krugu onih intelektualaca koji su preferirali organicističko razumevanje nacije.

Iako je u krilu nacionalno-romantičarski orijentisanih intelektualaca, doduše retko, bilo autora koji su pokušavali da i gradove podvedu pod idealni tip nacije dokazujući da su srpski gradovi "nacionalno najčistiji gradovi na belom svetu", da imaju "čisti nacionalni duh", da su "kao suza čisto srpski" (Lapčević, 1920), ipak je dominantan stav, prepoznajući u gradu individualizam nasuprot kolektivizmu, modernost nasuprot patrijarhalizmu, promenu nasuprot stagnaciji, proizvodio